

Dans i Almedalen under Medeltidsveckan på Gotland. Källa: Wikimedia Commons.

Wisby Vaganter – Medeltidsveckans husband

Från Medeltidsveckans början 1984 och tjugotalet år framåt utgjorde Wisby Vaganter ett oundgängligt musikinslag. De spelade i parader, till gyckelföreställningar och genomförde mängder av konserter. En kassett, en lp och tre cd-skivor hann de ge ut. Genom sin verksamhet kom de att sätta sin prägel på medeltidsmusiken i Sverige. Idag är det inte så många som kommer ihåg dem, men under Medeltidsveckans första generation gladdes de besökare och inspirerade andra ensembler. Men vilka var Wisby Vaganter och i vilket sammanhang verkade de? Det här är inte bara en berättelse om Wisby Vaganter utan också om den svenska tidig musikrörelsen.

Vilka var de?

Wisby Vaganter debuterar i den allra första Medeltidsveckan 1984. Medlemmarna kom att variera något under åren men hade det gemensamt att de alla kan betecknas som välutbildade akademiker, ofta verksamma inom kultursektorn och med en solid amatörmusikbakgrund i kommunal musikskola, körer och så vidare. De hade aldrig ambitionen att vara något annat än en amatörenssemble. Snarare var det så att medeltidsmusicerandet gav dem en guldkant på tillvaron vilket kan sammanfattas i uttrycket "tjänsteman på dagarna och medeltidsmusiker på kvällarna".

Ensemblen kom att få en framskjuten position under Medeltidsveckan: de inte bara spelade utan hjälpte också till att välja ut och sätta ihop Medeltidsveckans musikpro-

gram. På så sätt präglade de Medeltidsveckans ljudlandskap och blev en förebild för andra musikgrupper. De spelade också utanför Gotland med bland annat konserter på Medeltidsmuseet i Stockholm. Den mediala höjdpunkten kom 1997 då deras inspelning av Guillaume de Machauts stycke *Douce dame* blev vinjett till sommarlovsprogrammet *Salve*, vilken kom att gå under det inofficiella namnet *Salve-låten*.

Namnval och ensemblepersonlighet

Namnet de väljer speglar väl deras ensemblepersonlighet, spelstil och repertoarval. Med Wisby signalerar de anknytning till en plats som associeras med medeltid och semesterparadis – båda positiva värden för potentiella besökare. Med Vaganter ansluter de till idén om charmiga kringvandrande men välutbildade slarvpellar: urspårade teologistuderande som visserligen behärskade latin, kunde sin bibel och fått en grundläggande musikutbildning, men som var mer hemfallna åt dryckenskap, skörlevnad och att sitta på en krog och dricka. Namnvalet möjliggjorde ett repertoarval i skärningspunkten mellan det kyrkligt lärda och det folkligt burleska. Hur de såg på sig illustreras i följande citat ur häftet till cd-skivan *Cuncti simus* från 1999:

Men hör – efter några bågare gott vin höjer en av dryckesbröderna sin röst och manar kamraterna: "Sitt inte och grubbla, nu stundar goda tider, drick och var glada och ge tusan i alla avundsjuka människor!" Detta

citat från en medeltida sångarbroder i glada vänners lag är något av ett motto för Vaganterna.

En del av en internationell rörelse

I många delar är Wisby Vaganter en bra representant för de ideal som präglade och delvis fortsatt präglar tidig musikrörelsen. Ett utmärkande drag för rörelsens pionjärer var ett starkt drag av motrörelse mot den etablerade musikvärlden. De hade nämligen en bakgrund i västerländsk konstmusik, och fann i den tidiga musiken möjligheter de saknade i konstmusiken: experimentlusta, spännande instrument, improvisationsmöjligheter, kollektiva arbetsätt som skilde sig från konstmusikens tydliga hierarki, utan på förhand färdiga svar om hur musiken skulle uttolkas. Det handlade inte bara om musiken utan även om en syn på livet vilket i Sverige kom att betyda en stark koppling till folkmusikrörelsen. Man använde gärna äldre folkmusikinstrument som stråkarharpa, äldre nyckelharpor, vevlira och säckpipa och inkorporerade folkmusik ”med äldre drag”, i synnerhet medeltida ballader.

Repertoaren

Wisby Vaganter var en ensemble med stor och varierad repertoar som i delar var densamma som hos andra ensembler: *Carmina Burana* och *Cantigas de Santa Maria*, trubadurer och trovèrer är ofta förekommande repertoarområden. Svensk folkmusik representeras av medeltida ballader. Men de var inte enbart ett eko av ”medeltidens tio i topp-lista” utan gjorde flera självständiga repertoarval med lite ovanligare musik av till exempel franska 1200-talsmotetter och *trecento*-stycken som inte är alldeles vanliga att hitta inspelningar av. Kanske det mest originella inslaget är *Gotlandsvisan*: en 15 verser lång visa från 1500-talet som berättar om striden om Gotland mellan Erik av Pommern och Karl Knutsson år 1448.

Men framför allt hade de en väldigt stor repertoar. En repertoarlista de upprättade 1998, då Wisby Vaganter varit aktiva i femton år, upptar 250 låtar! I detta sammanhang är det värt att påminna om att Wisby Vaganter var verksam under en tid då tillgängligheten på noter och inspelningar var betydligt sämre än idag, främst beroende på att

En tidigare och lösare vagantkonstellation.
Foto: Wisby Vaganter.

Wisby Vaganter's cd "Gotlandz Wiisa och här är många andra låtar" från 1995.

dagens internetresurser inte fanns. Därför präglas deras repertoar delvis av viss pragmatism: de spelade sådant de hade tillgång till.

Vaganterna idag

Från att ha varit en framträdande ensemble på den svenska tidigmusikscenen har minnet av den idag bleknat. När den lade ner sin verksamhet hade flera av medlemmarna flyttat från Gotland i kombination med att det i början av 2000-talet inträdde andra ideal för musiken på Medeltidsveckan där Wisby Vaganter inte passade in lika bra längre. Idag finns de främst i minnet hos de som startade och organiserade Medeltidsveckan under de första tjugo åren och de många besökare som gladdes åt deras musik. En sökning på internet ger ett blygsamt antal träffar. Deras musik går inte att nå via några strömningstjänster. Men under 1980- och 1990-talen var de en del av att definiera det svenska medeltidsmusiklandskapet och har på så vis lämnat ett viktigt bidrag.

Karin Lagergren

Wisby Vaganter och gycklargruppen Pax uppträder i Lübeck. Foto: Wisby Vaganter.

